

Butlletí

Excursionista de Catalunya

Pompeu Fabra

MANCARIEM al nostre deure, si no ens associéssim espontàniament a l'homenatge col·lectiu de què és objecte En Pompeu Fabra, amb motiu d'haver complert seixanta anys. La crida feta, en aquesta avinentesa, per un grup d'intel·lectuals representatius de totes les tendències i de tots els matisos de pensament, ha estat escoltada per tots els sectors de la nostra vida social i per tota la premsa catalana. El nostre BUTLLETÍ la fa seva i s'adhereix de tot cor a l'homenatge projectat que consistirà, com és sabut, en la publicació d'una *MisceHània* a honor del mestre.

Tàcitament, aquesta adhesió la tenia ja En Pompeu Fabra el dia que el nostre BUTLLETÍ emprava les normes ortogràfiques, avalades per l'Institut i establertes sota la inspiració del gran filòleg. L'adopció gairebé unànime de les referides normes pels nostres escriptors, ha estat, no cal dir-ho, un gran benefici per a la nostra cultura. I l'obra de depuració de l'idioma, que d'aleshores ve realitzant En Pompeu Fabra, no és sinó el complement d'aquella indispensable unificació.

En Pompeu Fabra sap perfectament que la tasca empresa no és encara realitzada del tot. Si els problemes lingüístics no sorgeixen avui amb la profusió d'ara fa vint anys, és que, gràcies a ell i als seus col·laboradors, se n'han resolt a centenars. Encara en sorgei-

xen, però, car ni les llengües més cultes i més cultivades del món no deixen de tenir-ne a cada pas. No volem dir, per tant, que En Pompeu Fabra ens els resolgui tots, i tots d'un cop. Direm, només, que el que s'ha fet per al vocabulari literari català cal que es faci, i amb urgència, per al vocabulari topogràfic. Hom es preocupa de mostrar els cognoms catalans, i això està bé fins al punt en què els posseïdors dels cognoms no en protesten. A fi de comptes, el cognom és una propietat individual, i només hi té dret el seu propietari.

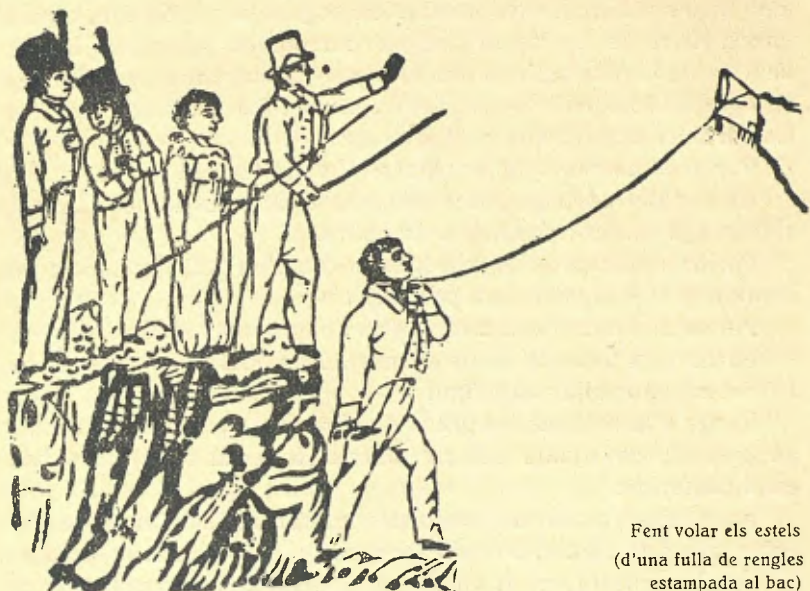
No així els noms de pobles, llocs, contrades i accidents geogràfics. Aquests noms són de tots, i tots hem de tenir interès a veure'ls depurats i uniformement escrits. I en aquest terreny encara hi ha molt a fer. Avui, que en honorar a En Pompeu Fabra honorem l'unificador i el depurador del nostre idioma, potser no serà sobrer d'insistir en la necessitat de què la ciència que ell cultiva envaeixi decididament el camp de la toponímia catalana. Els problemes que aquesta nova tasca solleva sobreïxen, moltes vegades, del camp purament lingüístic, i això fa, potser, que no s'hagi emprès amb la constància que caldria. Això retardarà, possiblement, la solució de tals problemes. No res menys, volem esperar que els nostres fillòlegs se'n preocuparan i, al davant de tots, l'illustre gramàtic, a l'obra meritíssima del qual tots fem acatament.

Costums populars de Barcelona

FEBRER

EN aquest mes comença a iniciar-se la temporada dels vents, que arriba, per regla general durant el mes de març, al seu més àlgid període, i la mainada ja deixa els jocs de córrer i amagar-se, propis dels temps freds i hivernals, per a lliurar-se a fer volar grues i estels, que fins a les darreries d'abril són l'entreteniment preferit pels nois, puix que és el temps de l'any més a propòsit.

Antigament, aquest joc havia gosat de gran predilecció entre els infants barcelonins, que sortien a engegar-los pels camps de fora les muralles i especialment a l'esplanada on es feien grans batalles d'estels, fent-los barallar els uns amb els altres, la qual

Fent volar els estels
(d'una fulla de rengles
estampada al bac)

cosa requeria grans espais amples. Ha influït en la pèrdua d'aquest esport, l'enderrocament de les muralles i la urbanització dels afores.

Des de la imposició del servei militar obligatori, que a Catalunya regeix des de mitjans del segle passat, un dels primers diumenges de febrer se celebra la el sorteig, i el poble posava en pràctica varies fórmules màgiques i supersticioses per a fer que els joves quintats treguessin número alt. Això demostra que la superstició està ben arrelada en el sentiment del poble, malgrat l'avanç de la civilització, puix les preocupacions i supersticions relacionades amb la quinta són d'aplicació ben recent, si bé quasi totes elles són d'origen molt antic i tingudes com a portadores de sort i profits, les que han estat aplicades al cas concret de la quinta quan s'ha presentat aquesta nova manera de cercar la sort. Apuntarem algunes d'aquestes supersticions, les més conegudes, per a donar-ne una mostra.

Portar a la butxaca, el dia de la quinta, la primera gorreta que s'ha portat, en néixer, sense que aquesta hagi estat mai rentada.

Portar a la butxaca una moneda d'argent, de les conegudes pel poble amb el nom de pessetes columnàries, monedes d'una pesseta acunyades durant el regnat de Carles III.

Rentar la roba interior que ha de portar-se el dia de la quinta,

amb aigua beneïta de set parròquies, segons uns, o de nou, segons altres. Hi ha qui es dedica a seguir parròquies per treure l'aigua beneïta de la pica amb un potet i posar-la dintre una ampolla. Rep una gratificació pel treball. Si entre una de les esglésies hi ha la Catedral, el número que es treu és més alt.

Portar al damunt les barballeres d'un gall negre.

El dia del sorteig, posar un pa en el lloc més alt de la casa, i, el dia següent, fer-ne caritat a un pobre.

Portar al damunt pèls tallats de la cua d'un gat negre. No dóna resultat si és d'alguna altra part del cos.

Portar al damunt una estampa que hagi estat robada.

Portar a la butxaca un os de mort, o un bocí de fil del que ha sobrat en amortallar un difunt.

Portar a la butxaca set grans de blat robats, trobats o rebuts en present; els robats són els millors. No tenen cap efecte si han estat comprats.

Anar faixat, tocant a la pell, amb la primera faixa amb què's va ésser faixat en néixer, o també, posar-se a la butxaca la primera gorreta o camiseta que es va portar en néixer. És de remarcar que en tots tres casos la peça de roba no ha d'haver estat rentada.

Anar el quintat a oir missa primera en la parròquia on viu, acompanyat de la seva mare.

En sortir de casa del quintat, el dia del sorteig, un familiar d'aquest ha de prendre-li la gorra o el barret, i descrivint un cercle en l'espai, ha de tirar-lo tan enlaire com pugui; treurà un número proporcionat a l'alçada que hagi assolit el barret o gorra en ésser llançada.

Portar a la butxaca cordó umbilical.

Beure's un ou post mentre Nostre Senyor és al monument.

Portar set o nou cigrons robats, cuits, al forro de l'americana sense que l'interessat ho sàpiga; si aquest se'n dóna compte, l'encís perd tot el seu valor.

Si el que ha d'ésser quintat té promesa, aquesta (en el seu defecte la seva mare o parenta més propera) el dia del sorteig ha de posar-se totes les peces de roba, interiors i exteriors, al revés; anar a oir la primera missa que se celebri en l'església de la Bonanova i demanar a la Mare de Déu que faci treure un número alt al seu estimat o parent.

Hom té com a protector dels quintats a Sant Daniel, i es creu que lliura d'anar al servei, si se li fa una novena i se li recita una oració especial, de regust popular i supersticiós. També lliura

d'anar a soldat si en començar el dia del sorteig, s'encén un ciri davant una imatge de Crist crucificat i es resa l'oració alludida, fins al punt de les set del matí, que se surt de casa i es fa caritat al primer pobre amb què es topa. Serà tan alt el número que treurà el quintat, com elevada la quantitat donada en caritat. També es creu que pot saber-se si el jove treurà número alt o baix, encenent una llàntia davant una imatge de Sant Daniel i recitant l'oració indicada. Si la llàntia s'encén al moment, crema bé i fa bona claror, és indicatiu que el número que es treurà serà prou alt per a no haver d'anar a la quinta; si, al contrari, la xinxeta costa d'encendre, parpalleja i fa mala claror, indica que el número serà baix.

Al costat d'aquestes preocupacions, n'hi ha unes altres relacionades amb la mida del jove quintat, quan aquest no és prou alt, i desitja lliurar-se per curt de talla. Hom creu que fa escursar i disminuir l'alçada normal, el fer-se un tip d'arròs, emborratxar-se, passar tres nits sense dormir, caminar tota una nit per damunt de sorra, tragar un carretó ben carregat i pesant durant varies hores, posar-se un bacallà sencer rocant a l'esquena i fer-se un tip de caminar amb el peix al damunt.

Dia 2. La Candelera. L'Església celebra en aquest dia la presentació de la Mare de Déu al temple, puix, segons l'antia religió jueva, a la qual pertanyia la Mare de Déu, tota dona després d'infantar resta impura, i per a purificar-se ha d'estar l'espai de quaranta dies sense sortir de casa quan el nat és un noi, i el de seixanta quan és una noia. Després d'aquests dies ha d'anar al temple a purificar-se. La Candelera, doncs, és 40 dies després de Nadal, dia del naixement de Jesús. Com que el símbol de la purificació és el foc, l'Església en aquest dia fa participar de l'acció del foc a tots els fidels; per això els fa present d'una candela, i per aquest motiu és coneguda la festa amb el títol popular de la Candelera. Seguint aquesta pietosa tradició, encara avui les dones catalanes, el primer dia que surten de casa després del part, fan la seva primera visita a l'església, i hi porten el seu fillet, tal com va fer la Mare de Déu. Abans era considerat com un gros pecat i com a portador de gran dissort, el que una partera sortís de casa sense anar abans de tot a l'església; de manera que si per alguna causa de molta conveniència, havia de sortir al jardí, eixida o pati, abans d'haver anat al temple, es posava una teula damunt el cap, així es creia que no havia sortit de sota teulat i, per tant, restava guardada de tot malastruc i perjudici. Es conten varies llegendes, segons les

quals, el dimoni en variades formes animals havia fet molt diverses coses per a induir les parteres a sortir de casa abans d'anar a missa, fent-les pecar i condemnar.

Fins aquest dia no es consideren acabades les festes de Nadal. En celebració solien menjar-se turróns i neules, que més tard eren ja considerats com una cosa extemporània. També duraven fins avui els pessebres casolans; no consideraven com a bons barcelonins els qui els desfeien abans. Per darrera vegada es cantaven cançonetes nadalenques amb tota pompa, acompanyades amb tocs de panderos, simbombes, ferrets i altres instruments de música popular i casolana. Gran nombre d'infants assistien a aquesta festa, i enmig de la gran broma i alegria, es reparava que havia desaparegut el Nen Jesús de l'establia. Tot era cercar-lo, i quan ningú no sabia on podia haver anat a parar i tothom comentava el fet a la seva manera, es convidava al nen més menut de la concurrència (al qual ja expressament portava un vestit amb butxaques) a que veiés si per atzar la figureta del Jesuset se li havia posat a la butxaca, i, en efecte, es trobava allí, enmig de la més gran sorpresa de tota la mainada, que no atinava a comprendre com s'havia produït el cas, del qual, naturalment, era autor un dels de la casa. Per a justificar davant la mainada el desfer el pessebre, així com la fugida del Jesuset del bressol, se'ls deia que, com que ja era un xic grandet, aquell dia el calçaven, que ja començava a caminar i que com que ja no cabia al bressolet de tant que havia crescut, per això havia fugit. Calia, doncs, adorar-lo com a un homenet i no com a un nen.

L'Església celebra una festa solemnnial en la qual són beneïdes candeles de variats colors, les quals són repartides a tots els fidels

El repartiment de les candeles

que assisteixen a la missa major. Les candeles repartides no són totes iguals, varien en color i mida, segons la categoria de les persones a les quals són ofertes, n'hi ha que són finament decorades i que en altres temps constituïen un delicat treball de l'art de cereria. Eren distingits amb candeles decorades, els prohoms de germandats, gremis i confraries, consellers de la ciutat i tota persona que exercia alguna autoritat. Les candeles augmentaven en mida, decoració i quantitat, i les persones més principals rebien un ciri a més de les candeles. Aquestes candeles i ciris pel fet d'ésser benèïts se'ls atribuïa gran propietat, eren guardats amb gran cura per a ésser enceses els dies de tempesta, puix es creia que lliuraven la casa de llamps i centelles; i quan hi havia alguna dona partera, puix l'ajudaven a tenir una hora ben petita. El ciri era guardat per a cremar-lo davant del Sant Patró de la casa el dia de la festa del gremi. El poble diu que el dia de la Candelera és l'únic dia que a l'església donen alguna cosa, puix que tots els altres dies de l'any no donen res i sempre demanen.

Hi ha algunes creences relacionades amb les candeles repartides a l'església. Les dones que han tingut algun infant mort en néixer, el qual, per tant, no ha vist la llum del món i, segons el creure popular, és als Llims, tal dia com avui veu la claror de la candelleta que la seva mare encén; les dones que es troben en aquest cas, procuren obtenir un bon nombre de candeles, i les cremen amb tota fe, cregudes que la seva claror és l'única de què poden fruir els seus fillets no arribats a bon terme de naixement. També es creu que la dona que durant la petita processó, celebrada en alguns temples després de la missa, en la qual els feligresos porten la candela encesa, aquesta se li apaga, durant aquell any esguerrà totes les llocades que posi.

La Candelera és considerada com la darrera festa d'hivern. Es diu que en tal dia l'ós surt de la cova: significa que els freds forts, durant els quals aquest animal viu a soplug, ja són acabats, i que surt del seu cau per a tornar a fer vida errant al ras. Conta la tradició que quan la Mare de Déu, tal dia com avui, anava a missa amb el seu fillet, l'ós va saber-ho i va sortir a un camí pel qual havien de passar, a fi de veure el Messias. El va trobar tan bonic i preciós que, no podent contenir la seva sorpresa, l'ós va llençar un ronc d'admiració. El bram de goig fet per la bèstia, no fou comprès pel nin, que es va espantar i es posà a plorar. Enfadada la Mare de Déu perquè havia fet plorar el seu fill, dirigint-se a la bèstia li va dir:

ós ets, i ós seràs.

Per aquesta divina maledicció, l'ós és un animal insípid, que ni és fera ni deixa d'ésser-ho, que tant és valent com és covard, d'aspecte lleig i poca solta, i en tot bastant indefinit i estrany.

Dia 3. Sant Blai. És advocat pel mal de coll. Se celebra una festa religiosa molt solemne en la parròquia de Sant Jaume del carrer de Ferran. Es beneeixen borregos i panelllets que són repartits entre els fidels, que els guarden curosament, puix es creu que guarden i curen el mal de coll. Antigament era molt estès el costum de portar fruites a beneir, posades dintre una cistelleta ben tapada amb un drap blanc. Solien portar-se a beneir: codonys, taronges i llimones, que eren guardades amb gran cura per a ésser menjades el dia que algun familiar o conegut se sentia malalt del coll. Si durant tot l'any no es presentava ocasió de fer-ne ús, i es tenia el propòsit de fer-ne beneir novament, les fruites de l'anterior eren menjades amb gran goig el mateix dia del Sant. Les cases que tenien bestiar, portaven a beneir garrofes per a curar-li amb elles el mal de coll.

Dia 5. Santa Àgata. Segons la tradició, aquesta Santa sofí el martiri d'ésser-li tallats els pits. Per això és advocada contra aquesta mena de mal femení. El rei En Martí l'Humà féu present a la capella del seu palau, d'una relíquia de la Santa i de la pedra damunt la qual s'havia perpetrat el martiri. La pedra que, segons veu popular, tenia encara marcades taques de sang de l'heroïna cristiana. Per aquesta circumstància, la capella reial catalana fou consagrada a Santa Àgata, i poc després de mort el rei Martí es fundà una confraria sota l'advocació de la Santa. Cada any per la seva diada la confraria celebrava una solemnnial festa en la qual eren repartits a tots els confreres i confrayesses un petits panets en forma de pits femenins, els quals curaven del mal de pit a totes les dones que en menjaven. Aquesta confraria havia estat integrada per les persones de la més alta noblesa barcelonina i catalana. L'emperador Carles V assistia a la seva festa els anys que es trobava a Barcelona. Era formada per homes els quals rebien en ofrena una candela, que cremaven durant l'ofici, i un panet que ofrien a la seva esposa per a preservar-la del mal alludit.

Després de la revolució de l'any 1835, la reial capella de Santa Àgata fou tancada al culte i habilitada com a desori de rampoines,

com a taller de pintar decoracions i com a impremta, més tard. La imatge de la Santa fou traslladada a Sant Jaume, on també es va canviar la confraria, que encara existeix, si bé ja no es fa la festa. No sabem quin camí han seguit la relíquia ni la pedra del martiri de la Santa.

Dia 9. Santa Apolònia. És advocada contra el mal de queixal. Hi ha vàries oracions i novenes populars dedicades a aquesta Santa per tal que lliuri d'aquest mal. Havia existit una important arxiconfraria sota la seva advocació, en l'església de les monges de Montsió, quan aquestes estaven establertes en el seu antic convent, situat en el vell carrer de la ciutat que porta aquest nom. Creiem que en traslladar-se a la Rambla de Catalunya on avui estan establertes, devia perdre's l'arxiconfraria o, almenys, no han celebrat els cultes amb el faust i importància d'abans.

Dia 11. Els set Servents de Maria. En tal dia es pot obtenir bona sort durant tot un any, si es va a veure sortir el sol dalt una muntanya, i, posat un peu nu damunt una mata de farigola es diu la següent estrofa:

*Sobre la farigola estic jo;
aquí vinc a buscar sort,
en demano de bon cor,
salut i gràcia al Ser Diví Creador.
Beneït sia el sol i la lluna,
beneït sia el dia,
jo i tota la meva família,
que el dimoni no em pugui res;
jo siervo seré,
que tot el que em vingui per mal
em vingui per bé.*

Cal que es digui tres vegades. Seguidament s'arrenca la mata de farigola, una de romaní i una altra d'espígol, i s'emboliquen curosament amb un drap blanc. S'hi afegeix un xic d'or, argent i coral, i tot ben embolicat s'endrega en algun recó de casa, amb la seguretat que es disfrutarà de bona sort durant tot l'any. Perquè aquesta perduri, cal renovar cada any la cerimònia, sinó la sort esdevé adversa.

Dia 12. Santa Eulàlia. És una de les patrones de Barcelona. Se celebrava gran festa religiosa, la qual encara es fa si bé no amb

la pompa d'altres temps. El senyor Bisbe celebra un solemne ofici de pontifical, al qual assisteix l'Ajuntament en corporació. El predicador escollit per als sermons de la Quaresma s'estrena aquest dia fent el panegíric de la Santa. Un cop acabat l'ofici, s'organitza una curta processó en què és passejada sota pali la imatge de la insigne Patrona i filla de la ciutat.

Segons la tradició, la Santa era filla de Sarrià, on encara el poble assenyala el lloc de la seva casa, damunt el qual hi ha avui una capelleta i una font, l'aigua de la qual té la seva deu en un pou fet brollar miraculosament per la Santa. És coneguda per la font de Santa Eulàlia. L'antic suburbi barceloní ha celebrat sempre amb gran pompa religiosa la festa de la Santa nada allí; i el poble de Barcelona hi acudia en munió el dia de la seva festa, ja per a assistir als actes religiosos, ja per a fruir un dia de camp, visitar el lloc on hi havia hagut la casa de la Santa i beure aigua de la seva font, que curava de tot mal, segons el dir popular. Font i capelleta estan situades en el paratge encara avui conegut pel *Desert*, voltat d'una esplendent arbreda que convidava a fer un dia de camp després de la rigorosa estació hi-

Excursió a Sarrià per Santa Eulàlia

vernal. Ja era comuna la dita: *Per Santa Eulàlia, a Sarrià*, que tenia estampada, al peu del seu rodolí, l'auca que servia de calendari infantil.

Dels records que guarda la ciutat relacionats amb la vida i martiri de Santa Eulàlia, se'n podria fer un llibre; però, com que nosaltres no ens podem apartar d'aquelles manifestacions de la vida popular que es refereixen a diades determinades, solament en retreurem dues, relacionades amb el dia que ens ocupa. Diu la tradició que el dia d'avui, és l'únic que el sol penetra en el carreró conegut per Volta de Santa Eulàlia, on es diu que havia estat la presó de la Santa, i que, com avergonyit, mai més el sol no ha volgut penetrar-hi per a defugir el record del mal fet, i que solament ho fa en el dia d'avui, perquè la celebració de la festa de la Santa li dispensa aquesta llibertat.

També diu el poble que un dels martiris imposats a la Santa, fou el de tancar-la tota nua dintre un corral en què hi havia hagut bestiar minat de puces, les quals es varen apoderar del seu tendre cos, l'ompliren de picades i li donaren un dur martiri. Per això, en aquesta època de l'any, i especialment en el dia d'avui, les puces són més grosses que ordinàriament i piquen amb molta més ràbia i fúria, tot fent recordar als fidels cristians el suplici de la Santa. És anomenat, aquest temps de l'any, el de les puces de Santa Eulàlia.

Un altre dels martiris tradicionals imposats a la verge Santa, fou el de posar-la tota nua, dintre una bóta plena de vidres i claus, per tal que es ferís i llatzerés dolorosament, bóta que fou engegada pel lloc conegut avui per la baixada de Santa Eulàlia. En record del fet, els veïns d'aquest carreró, el dia d'avui empalien els balcons i fan abundosa llum a una capelleta que hi ha al cim de la pujada, on és representada la Santa amb la bóta tradicional al costat.

Els altres dies del mes de febrer no ofereixen cap particularitat en els costums tradicionals barcelonins, que nosaltres sapiguem. Com que dintre aquest mes cau el Carnestoltes, en dies variables, li dedicarem un article especial a part i fora de cap dia determinat.

CARNESTOLTES

La descripció dels costums de Carnestoltes a Barcelona, dona tema per a omplir tot un llibre, i no pas petit; com que l'espai de què disposem no és gaire extens, direm solament algunes de les coses més interessants, puix una descripció detallada ja la tenim escrita en un treball titulat *El Carnestoltes a Barcelona*, encara inèdit, que un dia o altre donarem a llum.

Les festes i boires de Carnestoltes havien començat, anys endarrera, molt abans d'aquesta diada, tan abans, que es troben disposicions en les quals es regula que els disfressats no es topin amb les processons del dia de difunts. Això vol dir que per Totsants ja sortien disfresces al carrer. De record nostre, se celebraven balls dintre el desembre, i els que es feien per la Candelera eren ja considerats com els darrers i decadents. Els tres dijous abans del diumenge de Carnestoltes, rebien els noms respectius de Dijous dels Compares, de les Comares i Gras; i el diumenge de Carnestoltes, el de Diumenge Faià. En els dos primers dijous citats, era costum que els que havien estat padrins durant l'any anterior, es canviessin presents. El primer, els compares o padrins feien un regal a les comares o padrines, que, si la situació social dels regalats era elevada, devia consistir en or o argent, i, si era humil, en teles o robes; el segon dels indicats dies, eren elles les que feien un present al que havia estat copadrí; havia de consistir en teles, si eren acomodades, i en fruites o menjars, si eren del braç pobre. Aquest costum fa molts anys que ha caigut en desús.

Mainada disfressada

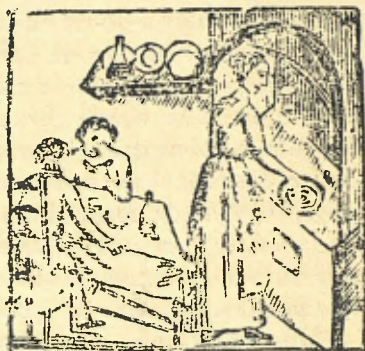

Beremar infantil amb el mestre

El Dijous Gras era el primer dia que *oficialment* sortien les disfresses al carrer. Solien disfressar molt la mainada, especialment les nenes, i anar a passejar, el matí, per la muralla de mar i per la Rambla, i, a la tarda, anar a visitar la parentela i els coneguts. Abundaven els vestits de personatges protagonistes de les obres teatrals estrenades amb èxit al teatre de la Santa Creu. Els nois, que generalment no es disfressaven, reunien ben guardats en la guardiola tots els cèntims que havien pogut recollir des del darrer d'any fins a aquest dia, i sortien a fer un beremar als afores, acompanyats del mestre. Era de rigor menjar truita amb botifarra, i formatge per postres. Era l'únic beremar que es feia en temps hivernal. Els nois molt petits, menjaven

el mateix; però no al camp ni a l'Esplanada, com els que anaven a escola, sinó a casa amb les noies i família. Si plovia, no sortien als afores, i els grandets feien el seu berenar a l'escola.

Els tallers i fàbriques plegaven a mitja tarda, i la gent humil feia un suculent berenar que servia també de sopar. En ell havien de menjar precisament un plat especial, conegut per *cassola*, el qual consistia en peus de porc amb crosta d'ou o ous deixatats, cuits al forn. Les persones acomodades solien menjar llomillo amb mongetes, puix la *cassola* trobaven que no feia senyor. Per postres es menjaven coques amb llard, fetes en el Forn dels Àngels, primer, i, més tard, en el de Sant Jaume. Hi ha una dècima d'aquell temps allusiva a aquest costum:

Berenar fet a casa

*Avui les coques amb llard
que es mengen a crema dent
alboroten el jovent;
quí se'n pogués fer un fart!
Si un home, pagant la part,
que li toca per son torn,
pogués treure el nas al Born,
veuria homes tan mones,
que, per dar gust a les dones,
porten la cassola al forn.*

Encara és vivent el costum que la mainada mengi truita amb botifarra i vagi a jugar i berenar al parc, com a record de quan s'anava a l'Esplanada.

Durant la setmana en què s'esqueia el Dijous Gras, o sigui, l'anterior a la del Carnestoltes, sortia, fins l'any 1843 en què fou traslladada la presó de l'antic castell del veguer a l'ex-convent del carrer de la Lleialtat, una comitiva formada per un empleat de la presó vestit amb sotana vermella, amb mengues, coll de ruixa blanca planxada i un ample barret de capellà. Acompanyat de varies noietes, filles de presos, i uns bastaixos que portaven grosses

canastres per a posar els queviures que rebien en capta, junt amb una rústega orquestra formada per un sac de gemecs, flubioli i tamborí. Aquesta comitiva captava pels carrers de la ciutat diners i efectes destinats a poder donar un àpat extraordinari als pobres presos durant els dies de Carnestoltes, perquè així disfrutessin de l'alegria que regnava en la ciutat. Durant molts anys formava part del seguici una noieta d'excepcional bellesa, anomenada Cecília, filla d'una pobra dona, la primera que va ésser morta al pal per haver assassinat el seu marit. Als nostres avis, per espai de molts anys, repugnà de posar el nom de la infeliç noieta a cap filla seva, per a evitar el record del crim. Aquesta especial circumstància féu que durant molts anys fossin escassíssimes les nenes barcelonines que portessin el nom de Cecília.

Una de les notes més sobresortints del Carnestoltes barceloní, eren els saraus. Aquesta expressió havia estat rigorosament prohibida durant tot el segle XVIII; formava part de les moltes privacions a què s'havia subjectat la ciutat per rigoreses mides. Fins un dels darrers anys d'aquell segle no es concedí permissió per a organitzar balls de disfresses, sota la rigorosa direcció i estret control de les autoritats militars, i sota un reglament que semblava fet per a presidaris millor que per a balladors. Els balls eren a profit de la Casa de Caritat, i se n'organitzaven tres, d'altres tantes categories. Un de senyorívol a Llotja, l'entrada al qual costava dues pessetes. Un altre de més humil a uns locals propietat del senyor Antoni Nadal, en el carrer de les Tàpies, que era conegut pel sarau de la Patacada; l'entrada costava una pesseta. Un altre a la Barceloneta, en el carrer de Santa Clara, que era conegut pel sarau de la Punyalada; només valia mitja pesseta l'entrada; aquest darrer solament funcionava a la tarda; els altres dos a la nit.

El sarau de la Llotja es feia en el gran saló gòtic d'aquest magnífic edifici, sense cap mena d'ornament per les parets, i amb una gran aranya al mig. Hi havia dos cadafals, un a cada cap del saló, però solament una orquestra, que tocava un ball a cada un. Era un curiós i estrany espectacle veure com els músics amb els instruments a coll baixaven d'un cadafal en acabar un ball, per a anar corrents a instal·lar-se en l'altre. Sota un dels cadafals hi havia de guàrdia un metge i una llevadora. En el sarau hi havia una autoritat coneguda pel mestre de ball, el qual es distingia per portar un alt bastó capçat amb un gros puny d'argent; es passejava pel saló amb un aire autoritari, corregint tot allò que creia corregible. Les seves indicacions havien d'ésser rigorosament atee-

ses. Dues o tres vegades durant el sarau, sortien uns asilats de l'Hospici, armats de grossíssimes regadores, i regaven el saló amb tal abundor d'aigua, que per una estona es feia intransitable. Precaució higiènica feta intencionadament per a obligar de manera indirecta els concurrents a passar al lloc de begudes i menjars establert en el vestíbul del local, on a molt bon preu, per cert, servien abundoses raccions de diferents menjars i begudes. En el pati hi havia organitzat un guarda-roba, al qual solien acudir en col·lectivitat varis concurrents, fent un grossíssim farcell amb un cobrellit, per a estalviar-se així d'haver de pagar molt. El qui lliurava el farcell rebia com a senyal un mànec d'espolsadors. L'havia de conservar durant tot el ball, puix li feia de contrasenya.

Tot barceloní que es trobava en condicions de sortir de casa, es llançava al carrer, les nits de sarau a Llotja, per a veure les disfresses que hi concorrien, puix l'entrada era tan elevada, que solament podien anar-hi els adinerats. El poble bé deia:

*Al sarau de Llotja
no s'hi pot anar,
que dues pessetes
costen de guanyar.*

Els voltants de Llotja es feien intransitables de tanta gent, que formava una massa compacta. Les autoritats tenien molta feina a deixar un pas enmig de la multitud. Hi havia qui d'entrada de fosc que feia cua per a poder disfrutar del gai espectacle de veure les disfresses.

El ball de la Patacada, estava instal·lat en uns grans locals a tall de quadra, encara existents. Les parets estaven senzillament emblanquinades sense el més mínim motiu ornamental, i el sòl, enrajolat amb les rajoles de les més bastes. En el pis superior hi havia instal·lat un lloc de refrescos a peu dret. Se servien consumacions a molt bon preu, però sense cullereta, segons ja era costum en aquell temps: els bevedors havien de remenar el líquid amb el dit. També venien paquets de caramels; era obligat que en dirigir-se un jove a una noia per a invitar-la a ballar, li oferís un caramel que ella acceptava si estava disposada a ballar amb el pretendent. Les donzelles comptaven els balls que havien ballat pels papers de caramels que guardaven. Aquest ball era concorregut per la classe humil que volia divertir-se per pocs diners. El nom de Sarau de la Patacada era heretat d'un altre sarau, en què s'havia establert el

costum de saludar-se els balladors amb un fort cop o patacada al darrera. Aquesta singular manera de saludar-se enclou el sentit d'ampla llicència que devia haver-hi en l'indicat sarau, en part heretada per la Patacada segona, si bé sense arribar ni de molt al grau de la primera. Encara avui, entre els vells barcelonins, quan es compara una cosa al Sarau de la Patacada, enclou la idea d'alegria i de poc ordre.

El Sarau de la Punyalada, no degué durar tant com els altres dos anteriors, i no n'ha arribat gaire record fins a nosaltres. Era concorregut per elements pinxescos i per gent baixa. Sembla que no estava organitzat per la Casa de Caritat com els altres dos. Ens dóna una bella mostra dels tipus que hi concorrien, una vella cançó popular barcelonina que diu:

*Ai, nena, si vols venir
cap a la mar salada,
hi ha una sala de ball
que en diuen La Punyalada.
Tots els joves que hi van
duen 'mericana blava
i el pantalon,
que és de vellut,
qui sap qui l'haurà perdut;
les espardenyes
de papallona,
mitjons barrats,
faixa de moda,
mocador al coll,
ganivetet,
tot el que porta un pinxet.*

La tonada és d'americana tota melosa, de les que el poble en deia *del pinyol dolç*.

Més tard, la Junta de l'Hospital de la Santa Creu, obtingué permís per a organitzar balls de disfresses en el seu teatre. L'entrada costava tres pessetes i la sala estava luxosament adornada i il·luminada. Féu una seriosa competència als saraus de Llotja, puix la gent adinerada i aristocràtica deixà de concórrer a aquests per anar als del Teatre de la Santa Creu, que constituïen una major nota de color i, sobretot, vestien més.

Tots els saraus de la temporada carnestoltesca eren anunciats

molt de temps abans amb un sol cartell, en el qual es fixaven ja totes les dates en què serien celebrats. Entre altres coses, es prevenia al públic que no fóra admesa en el pagament de les entrades la moneda de coure ni la que hagués de pesar-se. Les nits en què hi havia ball, aquest era anunciat per uns grans cremallers o teieres de ferro amb peus, que eren situades prop dels locals on se celebraven els balls, i cremaven mentre aquests duraven. La xispejant claror donava una visió fantàstica a la ciutat, aleshores gairebé a les fosques. En els locals hi havia un fort piquet de tropa o milicians, vestits de tota gala. En totes les portes i als començaments i encreuaments dels corredors hi havia un sentinella. Les sortides es veien invadides per nombrosos vehicles de lloguer, no cotxes, puix encara no n'hi havia a Barcelona, sinó calesses, tartanes, birlotxos i mitges fortunes, que eren presos a l'aranya estira cabells pels que sortien del sarau, després de sostenir un viu regateig amb els calessers.

Més tard fou concedit permís de celebrar balls de disfresses a tothom que ho desitgés, i aleshores es fundaren nombroses societats de ball, moltes de les quals han arribat fins a nosaltres, que durant el temps de Carnestoltes llueïen tot l'enginy i la potència material organitzant luxosos balls de disfresses, l'esplendor dels quals és encara ben fresc en el record de la present generació.

El mateix rigorisme que privava l'organització de balls de disfresses, privava en determinades hores la circulació de disfresses pels carrers; quan circulaven havien d'anar de manera que oferissin garantia de no portar armes ni abrigar cap mal intent. Així mateix era del tot privat el circular pels carrers amb la cara tapada. Totes aquestes disposicions, que regiren durant tot el segle XVIII, havien portat el Carnestoltes a un estat de degeneració i mal gust. Restà patrimoni de quatre eixelebrats que vestits estrafolàriament i sovint de manera poc decorosa, sortien pels carrers amb ànim de fer gatzara. Dissimulaven la pròpia fcsomia per un estrany procediment que, sense tapar-se la cara, feia del tot impossible la identificació: se la mullaven amb goma i se la cobrien de mill, el qual quedava fortament enganxat i donava un aspecte ferotge i estrany. Fins a mitjans del segle passat, el Carnestoltes estava sumit en una forta grolleria i mal gust solament interromput per dues notes de color: els saraus i la rua, que sense constituir una nota molt elevada, no participava de la degeneració regnant en la resta de les manifestacions carnestoltesques. No podem precisar l'antiguitat de la rua, puix la dada més antiga que coneixem, es refereix

a la primera dècada del segle XVIII. Segons documents, hi va assistir el rei En Felip V, durant la seva llarga estada a Barcelona amb la seva muller, en que foren fetes unes festes carnestoltesques de caràcter extraordinari a honor seu.

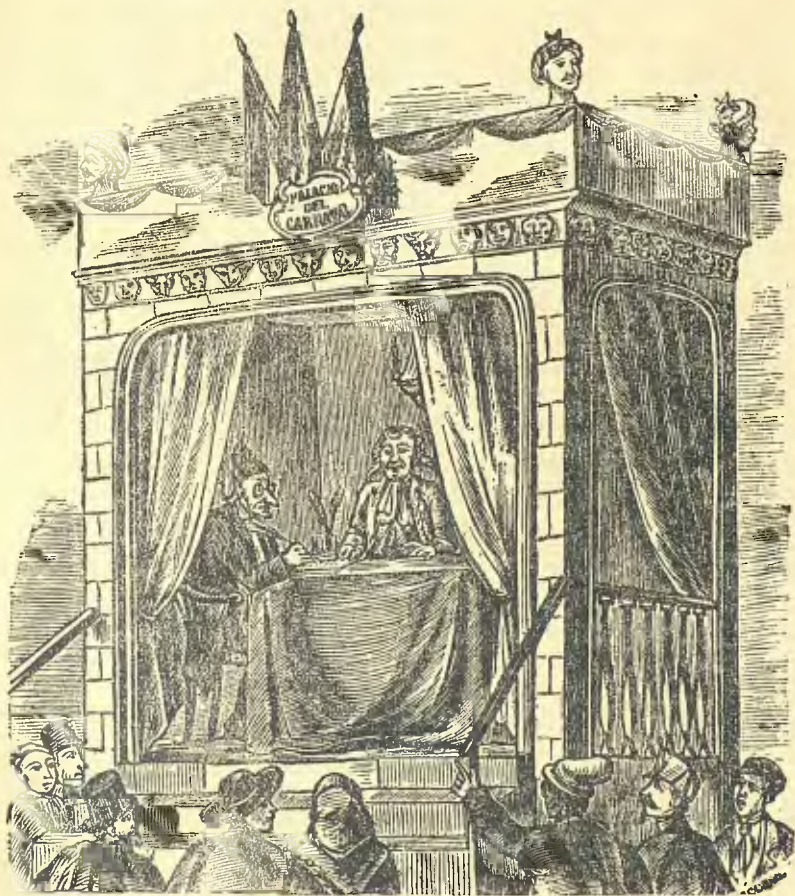

La Rua

A mitjans del segle XIX es constituí la cèlebre Societat del Born, especialment dedicada a organitzar les festes de Carnestoltes. Aleshores, que ja no regien les mides de rigor, la cosa prengué seguitament un altre caràcter. El Carnestoltes barceloní es posà a un nivell tan elevat com el que hagi pogut alcançar en qualsevol ciutat del món. El president de la Societat i ànima de les festes, era un espardenyer del Born, anomenat Sebastià Junyent, el qual convertia el seu establiment en Consolat del Carnestoltes. Des de molt abans del temps posava un estrafolari escut amb el títol, fora de l'espardenyeria. Al terrat de la casa compareixia un gros globus del qual penjava un ninot armat d'una llarga ullera, que, per efecte del vent, contínuament girava en totes direccions escudrinyant l'horitzó com si talaiés la vinguda de l'esperat Carnestoltes. Un ninot, símbol de la festa, arribava el Dijous Gras a primera hora de la tarda, de diferents poblacions, segons els anys. El tren en què venia solia estar adornat i enflocat, i els empleats anaven vestits extravagantment, els maquinistes i fogainers, generalment de dimoni. En arribar a la ciutat, Montjuich ho anunciava amb el dispar de les canonades de reglament, com hauria fet si hagués estat un rei de veres. En Sebastià Junyet, espardenyer, fill de son pare i molts altres títols, com un de generalíssim dels exèrcits carnestoltescos, posava la plaça en estat de seti carnavalesc i dictava un ban redactat en to molt satíric i humorístic, el qual era plantat

per totes les cantonades de la ciutat, seguint un gran nombre de ridícules cerimònies.

Arribat el ninot a la ciutat, el sortien a rebre totes les autoritats de per riure, vestides grotescament, i seguidament s'organitzava una gran cavalcada en la qual figuraven algunes dotzenes de vehicles, la majoria dels de Barcelona, ocupats per disfresses de totes menes, lluint variats vestits de riques sedes, de singular bon gust, puix la Societat tenia gran cura en procurar que no figurés en el seguici ningú que no vestís amb la deguda cura i amb l'indispensable gust. El ninot era portat a un palau que se li havia muntat dalt d'un cadafal situat a l'entreforc del passeig del Born amb

El Palau del Carnestoltes

els carrers del Rec, Flassaders, Comerç i Antic de Sant Joan. Allí vivia durant la seva breu estada en la ciutat. A la part davantera del palau hi havia dues escales, una per a pujar i una altra per a baixar, i les parets estaven formades per draperia i cortinatges, facilitats i armats pel gran escriptor N'Emili Vilanova.

Tota la ciutat en pes i els nombrosíssims forasters que venien a les festes, acudien a visitar-lo, però només tenien dret a pujar al cadafal els qui anaven disfressats. Durant els dies del seu regnat es feien diferents cavalcades i funcions a les quals concurría, invitat pels organitzadors, i ja se sabia que el producte del ball, funció o acte on anava el ninot, era dedicat a la pública beneficència. Amb ell venia també una nombrosa família, formada per altres ninots, que figuraven la muller i fills, i uns masovers, vestits de pagesos, carregats amb nombroses fruites de cartró de mida gegant i dels gèneres més estrafolaris, que ocupaven un gros carro que excitava la riota dels qui el veien.

El dilluns al vespre, en sortir de la rua, anava a una festa que li donaven al Romea, i, en sortir, agafava un refredat que el feia enllitar tot el dimarts. Hi acudien nombrosos metges, apotecaris, cirurgians, notaris i escribans; li feien mil extraordinàries cures. No hi podia mancar mai la xeringa ni l'orinal, que feien riure més encara la ja prou excitada multitud, que s'atepeïa per a veure l'espectacle. Després d'haver dictat un pintoresc testament davant els apòcrifs representants del dret, moria enmig de mil caragolaments. S'organitzava, acte seguit, un enterrament en què prenia part, entre concurrents i espectadors, tot Barcelona i tots els pobles propers a la ciutat. Era de consuetud que tots els concurrents anessin armats d'una esquella, campana o altre estri sorollós, el qual feien sonar durant tot el curs. L'aldarull era fantàstic i gairebé inimaginable. El curs era llarguíssim; seguia els principals carrers dels barris de Ribera i de Raval, i moltes vegades, quan arribava l'acabament al Born, lloc de sortida, ja feia estona que era entrat el dimecres.

Aquestes festes dirigides i organitzades per la Societat del Born eren calorosament secundades i ajudades per totes les entitats contemporànies amigues de la gresca i del divertiment, com el Niu Guerrer, l'Antidinacoscopoliteràtica i els tallers, tan en voga aleshores, en els quals s'aplegaven els nostres millors artistes; l'Embut, el Baldufa i el taller Rull. Tots i tothom s'esforçaven en lluir-se com més millor i en posar-hi el màxim esforç. També hi col·laboraven eficaçment, les societats d'Euterpe d'En Clavé. Aquella vida intensíssima de la ciutat, va donar lloc a nombroses anècdotes i a

ENTRADA I ENTERRAMENT DEL CARNESTOLTES A BARCELONA

REINAT I CARNESTOLTES DE CATALUNYA

GRÀFIC 1

Auca de rodolins que representa l'entrada i enterrament del Carnestoltes, disfresses aïllades i altres escenes properes de les boires carnestoltenques

la creació de curioses cançons i pintoresca literatura que no podem detallar per manca d'espai.

Cavalcada de l'enterrament del Carnestoltes

Les cases que tenien servei, tant criats com criades, els dies de Carnestoltes eren els únics que els deixaven sortir; tota la resta de l'any no tenien ni un dia de llibertat; és costum bastant modern que les criades puguin sortir el diumenge a la tarda. No solament els deixaven sortir, sinó que fins els pagaven l'entrada al Teatre, que en tals dies sols es veia concorregut de servei. Solien fer sempre la mateixa funció *El Catalán Serrallonga*, i, més modernament, funcions de màgica, quan aquest gènere va estar en voga. També solien permetre'ls que es posessin alguna peça de roba dels senyors perquè poguessin lluir i fer més goig. És molt curiós d'advertir que a l'antiga Roma, els dies de Carnestoltes es distingien per la llibertat donada als esclaus i servents, els quals es disfressaven, s'embriagaven i feien mil altres excessos, de qual costum en deu ésser encara un record, el practicat fa una trentena d'anys entre nosaltres.

El dissabte es reunien les famílies de bon to en tertúlies familiars, a què tota la jovenalla solia concórrer disfressada. Es ballava, es cantava en chors ja prèviament organitzats i fins es representava alguna petita facècia sempre molt breu. Era de consuetud el fer ressopó, i en aquest era obligat de menjar botifarra, pa tou, generalment llenguets o petites coques, mai pa tallat, i beure vi blanc. També s'organitzaven comparses formades per vuit, deu o dotze minyons tots disfressats de manera harmònica, que recorrien les cases amigues, prèviament avisades, i cantaven peces de conjunt i ballaven amb les jovenetes de la tertúlia o ells sols. Solien portar-se el pianista o els músics. Rebien un refresc en agraïment. Solien visitar tres o quatre tertúlies en una mateixa nit.

També havien estat molt en voga els *esbrons*; una disfressa aturava algú pel carrer i li tirava en cara tota la seva vida privada, fins les coses més secretes, sempre en llenguatge dur i fent-ne sorollosa publicitat. Se'n feien pel carrer, pels saraus i fins anant a casa de l'interessat, sense que ell pogués apellar contra el bescantador. Per regla general apellaven a l'esbronc, les dones. Sovint era aprofitat aquest temps per a saldar deutes d'honor i dir allò que públicament no hauria estat possible.

Els bons barcelonins, el diumenge de Carnestoltes, en tornar de la Rua solien menjar un plat típic, consistent en arròs blanc i *platillu*, o sia carn amb suc de cebetes, o patates. En moltes fàbriques, obradors i tallers, es feia festa els dies de Carnestoltes a la tarda, molt especialment el dimarts, puix la ciutat frisava per a assistir a la mort del ninot i al seu enterrament. Feien sopa de

brou jueu i bullit, tan bo com podien. Eren molts els qui procuraven que fos com l'olla de Nadal, puix era el darrer àpat en què es podia menjar carn abans de la Quaresma i per a millor suportar les set setmanes de privació que s'esperaven.

Els balls de disfresses solien acabar-se mitja hora o un quart abans de mitja nit per a donar temps als concurrents de poder arribar a casa i prendre part en l'àpat de carn. Els qui a més de la sopa i el bullit menjaven carn, la solien coure a la llosa, o sia, sense cap estre de cuina, posant-la damunt la llosa del foc ben roent. Un cop fet l'àpat, i per mica que es pogués abans de mitja nit, es posaven

Ball de disfresses
del dimarts de Carnestoltes

tots els estres de cuina usats en la cocció de la carn, al foc ben roent, sense cap contingut, com volent-los purificar dels ingredients carnosos que haguessin pogut contenir, per a evitar que fins el record pogués fer perdre la virtut als menjars que durant set setmanes havien de coure-s'hi. En el campanar de Santa Maria, encara avui, a tres quarts de dotze del dimarts de Carnestoltes, toca una campana coneguda popularment per la Campana dels llaminers, que anuncia la proximitat de la Quaresma i recorda als fidels que encara tenen un quart de temps, si volen menjar algun dels menjars privats durant aquella. També havia tocat una campana dels llaminers a la parròquia de Sant Just; no sabem si encara toca.

El dimecres de Cendra, ja entra dintre la Quaresma, i encara que en ell es practiquin alguns costums de caient carnestoltesc, creiem més pertinent descriure'ls junt amb la Quaresma, de la qual parlarem en el mes de març.

REFRANER

*Febrer el curt,
més brau que un turc.*

*El febrer avergonyit
es tapa la cara i surt de nit.*

*Quan trona pel febrer
tremola el vinyater.*

*El que balla pel febrer
poca feina té que fer.*

*Mes de febrer,
mes mentider.*

*Pel mes de febrer,
una estona al sol
i una estona al braser.*

*Febrer ventós,
cara de gos.*

*Pel febrer
lloga jornal·ler.*

*Si plou pel febrer,
tot va bé.*

*El febrer
pel cap o per la cua
l'ha de fer.*

*El febrer,
de tard o d'hora
l'ha de fer.*

*Si el febrer volia,
tot ordi seria.*

*Si no plou pel febrer,
mal va el graner.*

*A fi de febrer,
jornal enter.*

*Pel febrer
abrigat bé.*

*El febrer
ja és jornal·ler.*

*Pel mes de febrer
floreix l'ametller.*

*Avui febrer,
demà Candeler.*

*El febrer,
ventoler.*

*Si el febrer no febreja
el març marceja.*

*Si el febrer no febreja
ni el març marceja,
tot l'any bogeja.*

*Pel mes de febrer,
un dia dolent
i els altres també.*

*Febrer curt,
si entra dolent
molt pitjor en surt.*

*Pel febrer
la neu se'n va
com un ca llebrer.*

*Febrer el mes curt,
amb sos dies vint i vuit;
però, quan bé els contaràs,
trenta n'hi trobaràs.*

*El primer no n'és dia,
el segon Santa Maria,
el tercer Sant Blai,
el quart nada
i el quint Santa Àgueda.*

*Febrer i març,
carregats de flascos.*

*De febrers
n'hi ha molts pocs de bons.*

*Pel febrer
lloga el jornal·ler,
pa menjarà,
però feina farà.*

*Si la Candelera plora,
el fred ja és fora;
si la Candelera riu,
el fred és viu.*

*Quan la Candelera plora,
el fred ja és fora;*

*quan la Candelera riu,
ja ve l'estiu;
tant si plora com si riu,
ja ve l'estiu.*

*Per la Candelera
eixuga la bugadera.*

*Per la Mare de Déu del Candel,
els ous a dinar.*

*Per la Candelera,
una hora entera.*

*Per la Candelera,
el sol ja baixa per la carretera.*

*Per la Candelera,
ous a la pollera.*

*Per la Candelera,
els ous de carrera.*

*Mare de Déu del Candel,
segon dia de febrer;
Sant Blai a tres,
endevina quin mes és.*

*Per la Candelera,
mitja hora endavant
mitja endarrera.*

*Per la Candelera,
candeles de dues maneres.*

*Per la Candelera,
l'ós surt de la cova.*

*Per Sant Blai,
guarda ton all.*

*Per Sant Blai,
la cigonya es perd per l'espai;
i, si no l'hi veus,
senyal de neus.*

*Per Santa Àgueda
planta l'aufàbrega,
per Santa Margarida
ja serà florida.*

*Per Sant Maties (Macià),
tant de nits com de dies.*

*Per Sant Maties
ja són ben llargs tots els dies.*

*Per Sant Macià
el cucut ve i el tord se'n va.*

*Per Sant Macià,
ni panereta
ni berenar.*

*Per Sant Romà,
neu al pla.*

*Quan el presseguer floreix i madura,
el dia i la nit són d'una mesura.*

*De tard o de darrer,
Carnestoltes pel febrer.*

*De Nadal a Carnestoltes
set setmanes desinvoltes.*

*Ballades per Carnestoltes,
batialles per Totsants.*

*Pels dies de Carnestoltes,
molt vi i molt poques soltes.*

*Carnestoltes, quinze voltes
i Nadal a cada mes,
que cada dia fos festa
i la Quaresma mai vingués.*

*Per Carnaval
tot se val.*

*Les bogeries de Carnestoltes,
per Totsants surten a llum.*

JOAN AMADES

Crònica

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

GENER DE 1929

Argèlia.—Per haver estat suspesa la conferència que el senyor Joan Roig i Font havia de donar el dia 4 de gener, aquesta tingué lloc el dia 11, i continuà, per la seva extensió i interès, el dia 18, el text íntegre de la qual serà publicat en aquest BUTLLETÍ.

SECCIÓ DE FOTOGRAFIA. *Excursió a Avinyonet i Olesa de Bonesvalls*.—Primera excursió que aquest mes realitzà la Secció de Fotografia, la qual tingué lloc el dia 12, a Avinyonet i a Olesa de Bonesvalls.

Excursió a Sant Llorenç d'Altura i Castellar del Vallès.—El dia 20, els excursionistes sortiren de Barcelona per la línia dels Ferrocarrils de Catalunya, baixaren a Sabadell i s'installaren en un auto de turisme que els portà a Sant Llorenç d'Altura, des d'on es dirigiren al Castell de Castellar.

Excursió a Granollers, Canovelles i Santa Eulària de Ronsana.—Aquesta excursió s'efectuà el dia 27. Els excursionistes recorregueren un bon tros de l'Alt Vallès.

Repartiment dels premis del «V. Concurs Premi Catalunya».—El dia 31 d'aquest mes foren repartits els premis d'aquest Concurs als socis als quals foren adjudicats, i que s'esmentaren en el número anterior d'aquest BUTLLETÍ.

SECCIÓ D'ESPORTS DE MUNTANYA.—Ultra les pràctiques de skis realitzades a La Molina tots els diumenges de gener per diversos socis d'aquesta Secció, es realitzaren també les següents excursions: el dia 6, excursió al Montseny amb skis, Sant Celoni, Santa Fe, Les Agudes i Santa Fe. El dia 20, excursió a Molins de Rei, Corbera, Sant Pons, Vallirana i Molins de Rei. Els dies 20 i 21, altra excursió a Font Romeu, Les Bulloses, Pic Carlit, Les Bulloses i Font Romeu. El dia 27, excursió a Cervelló, Begues, Aramprunyà i Gavà.

SECCIÓ DE GEOGRAFIA I GEOLOGIA.—Com vingué anunciant-se oportunament, tots els dimarts feiners de l'esmentat mes de gener, han tingut lloc les lliçons del «Curs de Geografia Urbana» que explica el Professor senyor Pau Vila. Bon nombre d'interessats en aquesta ciència han assistit a les esmentades lliçons.

SECCIÓ D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA. *Exposició d'Imatgeria dels Reis d'Orient*.—Amb motiu de la festivitat dels Reis d'Orient, s'organitzà una Exposició d'Imatgeria d'aquests augustos personatges bíblics, de la collecció del senyor Apeles Mestres.

L'esmentada Exposició estava composta de tres seccions: una de destinada a gravats antics reproduint l'escena de l'Adoració; una altra de dibuixos originals d'autors catalans, entre els quals n'hi ha del propi expositor i dels senyors Pellicer, Junceda, Apa i d'altres; i la tercera, contenia una sèrie de caricatures de diverses èpoques sobre el mateix tema.

L'obertura de l'Exposició tingué lloc el dia 3 de gener, i precedí a aquest acte una conferència del senyor Apeles Mestres, al qual acompanyaven en la presidència els senyors Francesc de P. Maspons i Anglasell i Pelegrí Casades i Gramatxes.

Donada per acabada la conferència, es passà al Saló en què estava instal·lada l'Exposició, la qual fou molt admirada per la concurrència que la visità. Restà oberta tots els dies feiners successius de 7 a 9 de la nit, i fou closa el dia 19 del mateix mes.

Indicacions sobre Història Jurídica Catalana Medieval.—Sobre tan vast tema, el dia 10, donà una conferència el senyor Ferran Valls i Taberner. Les primeres paraules del docte conferenciant foren per a referir-se a un volum de la collecció de «La Revista», en el qual ha reunit diversos estudis d'Història jurídica catalana publicats per ell en diversos indrets d'un any ençà.

Exposà diverses consideracions sobre alguns dels punts de vista relatius a diferents qüestions d'història de les fonts del nostre antic dret, consignats en aquest recull de monografies. Tractà particularment dels Usatges i del *Recognoverunt proceres*, i de les Consuetuds de Lleyda, de Perpinyà i de Girona. També presentà notícies serioses de les relacions que amb el nostre país tingueren alguns famosos juriconsults medievals, diversos dels quals foren canonistes de gran reputació.

El senyor Valls i Taverner acabà la seva documentada i brillant conferència subratllant l'interès que ofereixen els estudis relatius

a la història de la nostra legislació antiga, i el molt que hi ha encara a fer en aquesta matèria, si hom vol tractar-la seriosament.

La Col·legiata de Santa Anna, Parròquia Major de Barcelona.—El dia 17 donà la seva anunciada conferència sobre aquest tema, el senyor Aureli Campmany, la qual continuà el dia 24 del mateix mes.

La conferència fou feta a base de l'estudi monogràfic sobre l'església de Santa Anna, que el senyor Aureli Campmany està a punt de publicar. Aquest treball es divideix en diversos capítols, en els quals són estudiats els orígens, l'edifici, l'església antiga, la parròquia, i, finalment, l'església en construcció. Entre les obres notables que guarda l'església, cità el conferenciant el grup escultòric del Sant Sepulcre. Santa Anna - digué després el conferenciant - guarda una de les millors obres del nostre gran imatgista Amadeu, que tan belles imatges esculpi.

Estudià, seguidament, amb gran detenció, una bellíssima imatge de la Mare de Déu, gòtica, quant a l'estil, i d'alabastre pel que fa a la matèria.

Prengué encara més interès aquesta conferència per la col·lecció de diapositives que foren projectades intercalades entre l'eloqüent peroració del conferenciant i que serviren per a precisar més les seves paraules.

Visita al Museu de la Ciutadella.—El dia 27, aquesta Secció realitzà una visita a l'esmentat Museu, a la qual assistiren diversos socis, que restaren admirats de les interessants obres que es conserven en aquell recinte d'art.

Una monografia de Breda.—Dissertà sobre aquest tema l'artista senyor Manuel de Genovart en la conferència que donà el dia 31. Havent de continuar aquesta conferència en una segona sessió, ens remetem a la recensió que d'ambdues publicarem en el pròxim número.

SECCIÓ D'ENGINYERIA.—*Visita a la Central Automàtica de la «Compañía Telefónica Nacional de España».*—Un nombrós grup de socis visità, el dia 12, la Central Automàtica que l'esmentada Companyia ha instal·lat fa alguns mesos a la Plaça de Catalunya. Acompanyaren als visitants l'enginyer senyor Josep M.ª Ferrero, i l'advocat senyor Ricard Lujan, aquest darrer, precisament, ex-secretari del CENTRE, i els feren recórrer tot l'edifici, des dels soterranis, on hi ha l'entrada dels cables en les seves diverses direc-

cions, i sala de màquines, fins al darrer pis, en el qual es troben les sales d'esbargiment (bar, sala de conversa, etc.) elegantment instal·lades com totes les altres seccions.

Ultra la magnificència d'aquesta interessant Central Automàtica, els visitants pogueren admirar des del darrer pis d'aquell edifici, el bell espectacle que, de nit, ofereix Barcelona il·luminada.

Noves

Visita de l'Agrupació Abat Oliva.—El dia de Cap d'Any va fer una visita al CENTRE, un nombrós grup de socis de l'«Agrupació d'Alumnes i Ex-alumnes de l'Escola Complementària d'Oficis Abat Oliva».

Recorregueren les diverses dependències de la casa, i visitaren també l'Exposició de Fotografies del «V Concurs Premi Catalunya». Restaren molt satisfets d'aquesta visita.

Visita del senyor Manuel de la Sota.—El dia 4 de gener, i amb motiu de la seva vinguda a la nostra ciutat per a donar una conferència a la Sala Mozart, organitzada per la Federació Catalana de Futbol, realitzà una visita al CENTRE, el conegut esportista bilbaí senyor Manuel de la Sota, acompanyat del President de l'esmentada Federació, senyor Rosich.

El senyor de la Sota, al qual feren els honors de la casa el President del CENTRE senyor Francesc de P. Maspons i Anglasell, junt amb altres membres de la Junta Directiva i diversos socis, recorregué les dependències de l'esmentada entitat, i visità també les Exposicions de Fotografia i d'Imatgeria dels Reis d'Orient, que aquells dies es trobaven obertes en el CENTRE.

Restà molt satisfet de la casa, i oferí donar una conferència per tal de fer conèixer l'excursionisme basc, el qual oferiment fou acollit amb entusiasme pels elements del CENTRE.

Oportunament donàrem la nostra benvinguda a l'illustre hoste, amb el qual aquells dies s'honorà Barcelona, i ens plau avui de fer-ho constar així des d'aquestes pàgines, amb l'esperança de poder sentir novament la seva autoritzada veu.

Festival a profit de la construcció de la Capella del Xalet de La Molina.—El dia 25 d'aquest mes, tingué lloc en el Palau de la

Música Catalana l'esmentat Festival que amb tan bon zel i altruisme organitzà un grup de distingides dames.

Arribà el dia de la festa, i el nostre Palau, ple de gom a gom, oferia aquell espectacle impressionant, acostumat en les grans diades. Començà el «Quartet Vocal Santa Cecília» format per quatre dels més celebrats solistes de l'Orfeó Català, i desgranà un selecte programa de triades composicions, entre les quals hi havia *L'Emigrant* de l'immortal Mossèn Cinto Verdager, que magistralment interpretat pels destres cantaires, fou escoltat amb religiós silenci per l'encisat auditori.

Seguidament, la senyoreta Pilar Rufi, acompanyada al piano pel Mestre Caminals, interpretà una sèrie d'inspirats Madrigals d'Apeles Mestres.

Finalitzà tan bella festa amb la representació d'*El casament per força*, de Molière, traducció de Josep Carner, posat en escena amb gran maestria per la Secció de Teatre del «Foment de les Arts Decoratives», amb el vestuari i decorat amb què fou representat per primera vegada a l'Hotel Ritz.

Intercanvi de relacions amb la «Federación Vasco-Navarra de Alpinismo» (Club Deportivo, de Bilbao).—El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, ha aconseguit recentment l'establiment d'un intercanvi cordial de co-relació amb la «Federación Vasco-Navarra de Alpinismo» (Club Deportivo, de Bilbao), semblant al que, ja de temps, té establert també amb la «Real Sociedad Española de Alpinismo - Peñalara» i el «Club Alpino Español», de Madrid.

Mitjançant aquest intercanvi, els socis de cada una d'aquestes entitats poden, en el CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, fer ús de totes les seves dependències i serveis com els socis de l'esmentat CENTRE, inclosa en aquest ordre de relació, la Biblioteca, Xalets-Refugis, etc., en els quals casos tindran el tracte de consideració que als propis socis reconeixen els Estatuts.

Recíprocament, els socis del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA tindran en la «Federación Vasco-Navarra de Alpinismo» (Club Deportivo, de Bilbao), com ja tenen en la «Real Sociedad Española de Alpinismo - Peñalara» i en el «Club Alpino Español», de Madrid, els mateixos drets i consideració que els socis de les esmentades entitats.

Per a exercitar aquests drets, cal, només, que les respectives Junes Directives facin una presentació del soci mitjançant unes targes de soci transeünt.

Bibliografia

Autour du Pic de Midi d'Ossau et du Balaïtous.—Un vol. en 4t., 144 pp. i 44 lám. fora text.—Toulouse, 1928.

Interessant recull de les excursions realitzades per la Secció dels Pireneus Centrals del Club Alpi Francès, en un campament col·lectiu fet en agost de l'any 1925, amb motiu del centenari de la primera ascensió al Balaïtous pels oficials topògrafs Peytier i Hos-sard. Les nombroses ascensions i els incidents ocorreguts durant les tres setmanes del campament, són contades aquí en forma atraient per vint dels principals concurrents; el conjunt, no obstant, guarda unitat.

Entre les principals descripcions d'ascensions, sobresurten les de les diferents vies del Pic de Midi d'Ossau, Balaïtous, Pics de l'Infern (Quijada de Pondellos) i la Punta de Zarre per les trenca-des arestes W. i N. I si pel text de les 144 pàgines de què es com-pon, aquest volum és suggestiu per als fervents dels Pireneus, és encara més avalorat pels nombrosos gravats i mapes esquemàtics de les regions recorregudes.

Ll. E.

FRANCESC MASPONS I LABRÓS.—*Jocs d'Infants.*—Un vol. en 12.ª, 108 pp. gravats.—Barcelona, 1928.

L'Editorial Barcino ha inclòs dintre la seva Col·lecció popular l'arreglada de *Jocs d'Infants* que En Francesc Maspons i Labrós havia recollit i imprès en 1874. Com diu encertadament l'editor, en esbossar la biografia de l'il·lustre autor del *Rondallaire*, «malgrat l'avanç que s'ha fet a Catalunya en els estudis folklòrics, aquest llibre no ha estat superat en frescor i vivacitat». Aquest recull de jocs infantívols comprèn quatre sèries: jocs amb el pare i la mare, jocs amb companys, cançons i jocs per a quan hom va a estudi, i jocs-ballets. En la primera sèrie En Francesc Maspons i Labrós inclou els jocs de braç i de falda, i els jocs de bressol, d'una inno-cència encisadora; els jocs amb companys formen una sèrie de 28 jocs de carrer, tots ells vius encara entre la nostra mainada; la ter-cera sèrie és un recull de més de trenta cançons, dites i jocs acom-panyats de cançonetes; l'última sèrie, composta de ballets que avui

ja gairebé no es dansen, comprèn el *Jan petit*, *El Pagès*, *El petit vailet*, el *Ballet del Pau Riera* i el *Ball del mocador*, que l'autor va recollir en el seu llibre perquè, ja en el seu temps, perillaven de perdre's. Esbossat així el sumari de *Jocs d'Infants*, poca cosa ens cal afegir; les rares persones que posseeixen l'edició de 1874 trobaran en la de la Col·lecció Barcino la mateixa obra modernitzada per l'ortografia i millorada tipogràficament; els qui no la posseeixen o no podien consultar-la, descobriran aquest petit tresor de folklore, que, en evocar-nos els nostres jocs d'infants, ens torna el regust de les coses passades i sempre vivents, i amb ells la sabor de la terra que ha faisonat el nostre esperit i el nostre caràcter. Demés de la sucinta biografia de l'autor, per l'editor, aquesta edició conté una adreça d'un dels fills d'En Maspons i Labrós, el senyor Maspons i Anglasell, i unes il·lustracions molt reeixides del distingit dibuixant que ha fet popular el pseudònim d'Apa.

A. M.

Biblioteca

REVISTES INGRESSADES ÚLTIMAMENT.—Sumaris resumits.

BUTLLETÍ DEL CENTRE EXCURSIONISTA «SABADELL»

Crusafont i Pairó, Miquel.—*Regió volcànica d'Olot*.—1929-106.

Màndoli, M.—*Narració muntanyenca*.—1929-110.

Giró, Narcís.—*La Pagesia de Sant Oleguer*.—1929-111.

Les Festes del Decennari.—1929-112.

En el primer Centenari de la Mort d'un sabadellenc il·lustre.—1929-127.

Crusafont i Pairó, M.—*Geologia del Sant Llorenç*.—1929-134.

Rosell, Josep.—*La Torre de Can Feu*.—1929-135.

Creus i March, Ll.—*La Tempesta a Muntanya*.—1929-139.

Xercavins, F. de P.—*Sabadell i el Vallès*.—1929-143.

ANNALES DE GÉOGRAPHIE

Martonne, E. de.—*Le Congrès international de Géographie de Cambridge*.—1929-1.

Demangeon, A.—*Les Aspects actuels de l'Economie internationale*.—1929-10.

- Cholley, A.—*Notes de Géographie beaujolaise*.—1929-26.
 Michotte, P. L.—*L'Industrie belge du Charbon*.—1929-47.

LES ALPES

- Fankhauser, Franz.—*Über Lawinen und Lawinenverbau*.—1929-2.
 Odermatt, Franz.—*Joachim Eugen Müller 1752-1833*.—1929-15.
 Blanchet, E. R.—*Une Voie nouvelle au Rothorn de Zinal*.—1929-27.
 Guex, Jules.—*Au Glacier du Trient, 1878-1928*.—1929-34.
 Naef, Eduard.—*Erinnerungen eines Skiveteranen*.—1929-41.
 Matheson, William.—*Wintersonnenfreude*.—1929-45.
 Lüthi, A.—*Von den Tieren unserer Berge*.—1929-48.
 Graber, Alfred.—*Rückkehr zu den Bergen*.—1929-59.
 Tonaccia, Emilio.—*Sport invernale nel Ticino*.—1929-61.
 Roesgen, Marcel.—*Au Cervin en Avion*.—1929-67.
 Emonet, J.—*A l'Aiguille du Chardonnet*.—1929-71.
 Jaquet, P.—*A la Gummfluh Ascension de la Paroi Nord sous la Conduite de A. Bornet*.—1929-75.
 Juland, Max.—*A propos d'Art alpin*.—1929-79.
 Hug, Oskar.—*Die Fushörner*.—1929-81.
 Flaig, Walther.—*Auf den Otztaler Gletschern*.—1929-99.
 Schneider, K.—*Zur Geschichte unserer Siegfriedkarte*.—1929-103.
 Robin, V. Pierre.—*Au Lac des Vaux*.—1929-107.
 Loyrion, L.—*A Topali*.—1929-113.
 Blanchet, E. R.—*Au Weissmies. Un nouvel Itinéraire sur le Versant du Laquintal*.—1929-117.

THE NATIONAL GÉOGRAPHIE MAGAZINE

- Simpich, Frederick.—*Arizona Comes of Age*.—1929-1.
 Dyott, G. M.—*The Volcanoes of Ecuador, Guideposts in Crossing South America*.—1929-49.
 Williams, Maynard Owen.—*Turkey Goes to School*.—1929-95.
 Jaggar, Thomas A.—*Mapping the Home of the great Brown Bear*.—1929-109.
 Tschiffely, A. F.—*Buenos Aires to Washington by Horse*.—1929-135.
 Showalter, W. J.—*Twin Stars of Chile*.—1929-197.
 Oulié, Marthe and Jean.—*Brunhes, Cruising to Crete*.—1929-249.
 Ford, Richard.—*Seville, more spanish than Spain*.—1929-273.

Bride, Harry A. Mc.—*On the Bypaths of Spain*.—1929-311.

Adams, Harriet Chalmers.—*Barcelona, Pride of the Catalans*.
1929-373.

NOVES ADQUISICIONS

El Mont Nebó. (Divulgació gràfica de les Terres bíbliques).—Monestir de Montserrat, 1928.

Hebron. (Divulgació gràfica de les Terres bíbliques).—Monestir de Montserrat, 1928.

Geografia universal. Descripción moderna del mundo. Tomo I.—Barcelona, 1928.

Enciclopedia Universal ilustrada. Tomo LXIII.—Barcelona, 1928.

VIDAL DE LA BLACHE, P., Y GALLOIS, L.—*Geografia universal. Tomo, XX*.—Barcelona, 1928.

Enciclopedia universal ilustrada. Tomo LXIV.—Barcelona, 1928.

FREIXAS, NARCISA.—*Obres de..... Edició d'Homenatge*.—Barcelona, 1928.

DONATIUS

AGRUPACIÓ EXCURSIONISTA TAGAMANENT.—*Recull*.—Barcelona, 1929 (de l'Entitat).

CANÇONER POPULAR DE CATALUNYA.—*Materials. Vol. II*.—Barcelona, 1928 (de la Fundació Concepció Rabell).

DURAN Y SANPERE, A.—*La Casa del Arcediano y el Archivo histórico de la Ciudad*.—Barcelona, 1929 (de la Societat d'Atracció de Forasters).

SCHMID, EDUARDO.—*Como se aprende a esquiar*.—Madrid, 1929 (de l'autor),

BALDELLÓ, MN. FRANCESC.—*Elements gregorians dins la Cançó popular catalana*.—Barcelona, 1928 (de l'autor).

BALDELLÓ, MN. FRANCESC.—*La Confraria de Músics de Barcelona*.—Barcelona, 1928 (de l'autor).

CARRERAS I CANDI, F.—*Les Dreçanes barcelonines. Sos Inventaris y Restauració*.—Barcelona, 1928 (publicació del CENTRE).

Mallorca (Album amb 22 làmines).—Palma, [s. d.] (del Foment de Turisme de Palma).

MASERAS, ALFONS.—*La Llàntia encesa*.—Barcelona, 1928 (de l'autor).

Semana Santa de Tarragona.—Tarragona, 1929 (de la Comissió de Festes).